

Gelderer, J. van, Houtman, C., *Profiel. Theologiebeoefening in Kampen 1970-1990* (Kampen: Kok, 2004, 422 blz., ISBN 90 435 1000 9).

De Christelijke Afscheiden Gereformeerde kerken richtten in 1854, twintig na de uittocht uit de Nederlandse Hervormde Kerk, in Kampen een predikantsopleiding op. Bij de Vereniging van de Afscheiden met Kuypers Dolerenden in 1892 werd Kampen als kerkelijk opleidingsinstituut erkend, maar wetenschappelijk en kerkelijk gaf de Theologische faculteit van de Vrije Universiteit binnen de twintigste-eeuwse Gereformeerde Kerken in Nederland gewoonlijk de toon aan — veel van de Kamper docenten waren trouwens alumni van de VU. In de allerlaatste jaren van de eeuw echter, toen bezuinigingscommissies en triosynodes in Samen-op-Weg verband concentratie van de predikantsopleidingen bespraken, werd haar opheffing in de vorm van samenwerking met de VU aangekondigd. Maar terwijl in Kampen al koffers werden ingepakt, concludeerde een begeleidende stuurgroep geen overeenstemming te kunnen vinden over de realisering van de inbedding van Kampen in Buitenveldert. Waarop een wel zeer verrassende wending volgde. Een volgend synodaal besluit ontnam de VU de predikantsopleiding en liet Kampen voortbestaan! De feestbundel die ‘Kampen’ bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan liet verschijnen, opent dan ook begrijpelijk met een opstel (van C. Houtman) over deze weinig minder dan wonderbaarlijk te noemen ommekeer onder de titel ‘De ‘School der Kerken’ als feniks’.

De Kamper instelling — School, later Hogeschool en uiteindelijk zelfs als Universiteit aangeduid — is vanouds niet karig bedeed in gedenkboeken. Voor een bundel in 2004 leek slechts een lacune overgebleven: de theologiebeoefening te Kampen in de jaren 1970-1990. Interessante post-verzuilingsjaren, weet ieder. Kampen gold voor 1970 als een bolwerk van de gereformeerde traditie; minder Kuypertiaans en meer betrokken met het gewone kerkvolk dan de VU.

Om kennis te maken met de Kamper theologiebeoefening heeft de redactie van *Profiel* gekozen voor de biografische insteek. Dat leverde — na het al genoemde openingsartikel van Houtman en de herinneringen van de studentenpredikant J. Faber aan ‘het klimaat van die dagen’ — een galerij op van portretten van negentien docenten uit die periode, in de vorm van persoonlijke herinneringen, biografische schetsen en verkennende analyses van hun werk. Portretten van Herman Ridderbos, Gerrit Rothuizen, Klaas Runia, Okke Jager, Leendert Oranje, Henk Weijland en Auke Jelsma, om maar een handvol voorbeelden te noemen. Zeer verschillende persoonlijkheden, maar allemaal mannenbroeders met een traditionele gereformeerde opvoeding, die daarmee echter in de loop van de tijd zeer verschillend hebben leren omgaan, theologisch, kerkelijk en maatschappelijk.

Al voor 1960 stonden de traditionele gereformeerde theologie en levensstijl onder druk. Ontzuiling, oecumene, modernisering en democratisering deden nieuwe vragen, protesten en andere uitdagingen opkomen. Ook in Kampen. Kampen groeide bovendien aanzienlijk, in studentental en stafleden. De toelating van studenten zonder de traditionele vooropleiding vanaf 1963 bracht meer en andere studenten; vrouwelijke ook. De Kamper studenten waren nog wel geboren in de traditionele achterban, maar de toeloop tot colleges over Spinoza, Marx en Althusser (*Profiel*, 332) gaf aan, dat zij

zich bekeerden tot andere rolmodellen dan de vaders. Zoals hun protest en maatschappelijke betrokkenheid — een echt gereformeerde eigenschap overigens! — andere onderwerpen betroffen. Als elders werd de Kamper civitas hopeloos geradicaliseerd, verdeeld en gepolitiseerd. Dat beïnvloedde ook de werkvloer: de theologiebeoefening, het onderwijs. Andere theologieën en een nieuwe wereld werden verkend. Dat raakte uiteraard ook de verhouding tussen Kampen en de kerken.

Die gereformeerde wereld beleefde in die jaren een ware revolutie. Gingen de theologen haar daarin voor? Vanuit de kerken werd dat wel gesteld. Die geleerde voorgangers hadden oude zekerheden opgegeven, nieuwe wijn in nieuwe zakken gestopt en spraken meer over het hiernamaals dan het hiernamaals. De bundel *Profiel* beantwoordt die vraag bevestigend, lijkt het. Er waren leden van de wetenschappelijke staf, die de studenten voorgingen in hun zoektocht. Zij stelden vragen bij tal van gereformeerde theologische waarheden, wezen de denkwijzen en grondslagen af waarop die gebaseerd waren. Anderen probeerden echter tegengas te geven, weer anderen probeerden vorm te geven aan een geleidelijke verandering en theologische continuïteit.

Dat antwoord geeft *Profiel* overigens niet gemakkelijk vrij. Vraag en antwoord staan feitelijk centraal in het verhaal van Faber over het 'klimaat van die dagen'. Maar hij geeft persoonlijke herinneringen, een weergave van zijn persoonlijke ervaring van zoals de theologie beoefend werd zoals in discussies en debatten en gesprekken. Geen wetenschappelijk betoog of analyse. Zijn verhaal gaat ook meer over jonge stafleden en studenten. Een categorie die in de portrettengalerij van *Profiel* (op L. Oranje na) ontbreekt — de geportretteerden zijn hoogleraren; hun theologiebeoefening is wel afgezet tegen hun persoonlijke achtergronden en ontwikkelingen, maar de aandacht gaat uit naar de inhoud, hun plaats in de tradities van de gereformeerde theologie. Om het profiel te vinden van de Kamper theologiebeoefening tussen 1970 en 1990, haar hoofdlijn, ontwikkeling en betekenis, is het dus een beetje zoeken in deze bundel.

Als verzameling portretten van Kamper theologen heeft *Profiel* allerlei aantrekkelijks, al zijn de opgenomen schetsen nogal verschillen in opzet, omvang en diepte — niet steeds staat de theologiebeoefening daarin even scherp centraal. Merkwaardig is ook, dat de schetsen van alleen Baarlink en Manenschijn gecompleteerd worden met een bibliografie — om hun bijdrage tot de theologiebeoefening te leren kennen niet onbelangrijk, lijkt het. Merkwaardig is ook, dat de naam van de opvolger van de in 1984 geëmeriteerde zendingswetenschapper A. G. Honig, prof.dr. P. N. Holtrop, nergens in de bundel genoemd wordt, zelfs niet in het overzicht van de wetenschappelijke staf 1970-heden.

G. J. Schutte

Hallebeek, J., Sirks, A. J. B., *Nederland in Franse schaduw. Recht en bestuur in het Koninkrijk Holland (1806-1810)* (Hilversum: Verloren, 2006, 298 blz., €24,-, ISBN 90 6550 906 2).

Het op 15 juli 1806 opgerichte Koninkrijk Holland is in de geschiedschrijving stiefmoederlijk bedeed. Er zijn weinig monografieën over, zodat gegevens moeten worden gevonden in werken die een langer tijdvak bestrijken, zoals Schama's *Patriotten en bevrijders*. De *AGN* doet de politieke geschiedenis van deze periode af met iets meer dan vier pagina's (deel XI, 181-185) en zes literatuurverwijzingen op pagina.402 (en niet zoals noot 1 op pagina 7 van de bundel wil op 180 van deel X). Daaraan zijn thans nog toe te voegen het in 1998 verschenen proefschrift van T. J. E. M. Pfeil, *Tot redding van het vaderland* over overheidsfinanciën tussen 1795 en 1810 en het in 2000 verschenen proefschrift van J. Joor, *De Adelaar en het Lam*, dat oproerigheden in de periode 1806-1813 behandelt. Als oorzaken van deze lacune noemt E. Hartsuijker in zijn artikel 'Eensgezind in eigen kring' (*Skript*, XXVII (2006) 51-70) dat de buitenlandse oorsprong van het Koninkrijk Holland niet paste in de negentiende-eeuwse visie op natievorming, en dat de ongunstige economische omstandigheden uit de periode van inlijving met Frankrijk in het collectieve geheugen uitstraalden naar de eerdere tijd.

Toch was het eerste Koninkrijk geen tijd waar een nationalist zich voor hoefde te schamen. In deze tijd werd organisatorisch de eenheidsstaat geconsolideerd die de Bataafse Republiek onder Schimmelpenninck was geworden en werd de grondslag gelegd voor het Koninkrijk der Nederlanden. Ook zette Lodewijk Napoleon de toon voor het moderne koningschap van de latere Oranjes. Hij ontleende veel van zijn populariteit aan zijn medeleven bij rampen — hij was waarschijnlijk uitvinder van deze vorm van propaganda — en als symbool van eenheid en aanvaardbare compromissen. Zowel in zijn visie op de relatie tussen vorst en volk, als in zijn voorkeur om te regeren per Koninklijk Besluit lijkt hij erg op de latere Willem I. De belangrijkste ministers van Lodewijk, C. F. van Maanen van Justitie en I. J. A. Gogel van Financiën, nam Willem I in dienst als respectievelijk Minister van Staat en als persoonlijk adviseur in belastingzaken en Staatsraad. Voer voor hedendaagse historici dus.

Dit boek bestaat uit tien uitgewerkte voordrachten van een conferentie aan de Vrije Universiteit Amsterdam op 9 en 10 juni 2005 over diverse aspecten van politieke geschiedenis en rechtsgeschiedenis. Achtereenvolgens de constitutie, de mensenrechten, de godsdienstkwesties van katholieken en Joden, de belastingen, de waterstaat, het onderwijsbestel, het lokaal bestuur, de Wetboeken van Strafrecht en burgerlijk recht en Oost-Indië passeren de revue, voorafgegaan door een artikel over de familiepolitiek van keizer Napoleon en afgesloten met een vertaald artikel uit 2000 over het Koninkrijk Westfalen.

Het eerste en het laatste hoofdstuk dienen volgens de redacteuren om vergelijkingen mogelijk te maken. Voor mij zijn ze daar niet in geslaagd. In het artikel over familiepolitiek van Napoleon vertelt Jean-Louis Harouel smeug hoe Napoleon zijn familie onder de duim hield, maar aan Holland wordt slechts een halve pagina besteed. En in het Koninkrijk Westfalen ontbraken onderwijs en waterstaat als politieke hete hangijzers, die voor een groot deel de perikelen in Holland bepaalden.